



FHS Krigsskolen

Bacheloroppgave

NATO i nord

- NATOs tilnærming til Arktis i perioden 1999-2023 -

av

Kadettene Pedersen, Shields og von Tangen-Jordan

Lvert som en del av kravet til graden:

BACHELOR I MILITÆRE STUDIER MED FORDYPNING I LEDELSE OG
LANDMAKT

Antall ord: 8850

Innlevert: April 2024

Godkjent for offentlig publisering

Publiseringsavtale

En avtale om elektronisk publisering av bachelor/prosjektoppgave

Kadettene har opphavsrett til oppgaven, inkludert rettighetene til å publisere den.

Alle oppgaver som oppfyller kravene til publisering, vil bli registrert og publisert i Bibsys Brage når kadettene har godkjent publisering.

Opgaver som er graderte eller begrenset av en inngått avtale vil ikke bli publisert.

Vi gir herved FHS Krigsskolen rett til å gjøre denne oppgaven tilgjengelig elektronisk, gratis og uten kostnader	<input checked="" type="checkbox"/> Ja	<input type="checkbox"/> Nei
Finnes det en avtale om forsinket eller kun intern publisering?	<input type="checkbox"/> Ja	<input checked="" type="checkbox"/> Nei
Hvis ja: kan oppgaven publiseres elektronisk når embargoperioden utløper?	<input type="checkbox"/> Ja	<input type="checkbox"/> Nei

Plagiaterklæring

Vi erklærer herved at oppgaven er vårt eget arbeid og med riktig bruk av kildehenvisning.

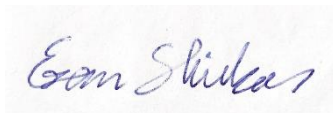
Vi har ikke nyttet annen hjelp enn det som er beskrevet i oppgaven.

Vi er klare over at brudd på dette vil føre til avvisning av oppgaven.

Dato: 04/04/2024, Linderud



Daniel Pedersen



Espen Shields



Henrik von Tangen-Jordan

Forord

Denne oppgaven omhandler hvordan NATO har tilnærmet seg Arktis i perioden 1999-2024. Oppgaven ble skrevet i perioden februar-april 2024, og er et krav til graden Bachelor i militære studier med fordypning i ledelse og landmakt.

Vi vil benytte anledningen til å takke de som har hjulpet oss i arbeidet med denne oppgaven. Den første som fortjener en stor takk er veilederen vår, Per Krogdahl, som viste oss hvor viktig det er å gi ærlige tilbakemeldinger. Oppgaven vår hadde ikke vært på skiva om det ikke hadde vært for deg.

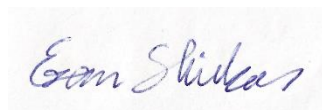
Videre vil takke Vinterskolen og NATO Cold Weather Centre of Excellence for å sette av tid i en travel øvelsesperiode for å møte med oss.

Til alle andre som har satt av tid til å gi tilbakemeldinger, rette språk og oppmuntre; dere fortjener også en stor takk.

Semper fi,



Daniel Pedersen



Espen Shields



Henrik von Tangen-Jordan

Oslo, Krigsskolen, 4. april 2024

Sammendrag

Etter avslutningen på den kalde krigen i 1991 fulgte en periode med lave spenninger med Russland, og det oppsto derfor spørsmål rundt NATOs relevans som forsvarsallianse. Dette skapte også et ønske blant de arktiske nasjonene om å løse mellomstatlige disputer mellom seg, uten innblanding fra alliansen. Som følge av den russiske invasjonen av Ukraina har NATO igjen blitt en relevant aktør i Arktis.

I denne oppgaven har vi forsøkt å belyse problemstillingen «*Hvordan har NATOs tilnærming til Arktis utviklet seg fra 1999 til 2023, sett opp mot den globale sikkerhetspolitiske situasjonen i perioden?*»

For å belyse denne problemstillingen har vi benyttet metoden litteraturstudie. Her har vi undersøkt litteratur som belyser problemstillingen, og forsøkt å se denne i sammenheng med erklæringene fra NATO-toppmøter og øvelsesaktiviteten i Arktis fra 1999 til 2023. Dette har vi gjort ved å dele opp perioden i tre: 1999-2008, 2008-2013 og 2014-2023, for så å drøfte NATOs tilnærming i hver av disse, sett opp mot den sikkerhetspolitiske situasjonen.

Studien har vist at NATO hadde en lite aktiv tilnærming til Arktis på starten av 2000-tallet, som følge av lave spenninger med Russland. Tross et mer aggressivt Russland mot starten av 2010-tallet argumenterte flere av de arktiske nasjonene for at NATO skulle unngå å delta i den arktiske politikken. Som følge av annekteringen av Krim og et økt fokus på mulighetene i Arktis, som oppstår grunnet global oppvarming, får NATO en gradvis mer aktiv tilnærming til regionen frem mot 2023. Perioden ender med opprettelsen av Joint Force Command Norfolk for Atlanterhavsregionen, som også får ansvaret for å planlegge og gjennomføre operasjoner i nordområdene og Nord-Atlanteren, og at Finland og Sverige søker medlemskap i NATO som følge av krigen i Ukraina.

Innhold

Figurliste.....	vi
Liste over vedlegg	vi
1. Innledning.....	1
1.1. Bakgrunn og formål	1
1.2. Avgrensning og problemstilling.....	1
1.3. Definisjoner og begrep.....	2
2. Metode.....	2
2.1. Bakgrunn for metodevalg	3
2.2. Litteraturstudie som metode	3
2.3. Bakgrunn for valg av materiell	4
2.4. Arbeidsmetode	5
2.4.1. Litteratursøk	5
2.4.2. Erklæringer fra NATO-summits	6
2.4.3. Data fra NATO-øvelser.....	7
2.5. Kildekritikk.....	7
3. Teori	8
3.1. Den globale sikkerhetssituasjonen, 1999 til 2023	8
3.2. Litteratur	9
3.2.1. Putting the ‘N’ back in NATO: A High North policy framework for the Atlantic Alliance? (2013)	10
3.2.2. The Challenges and Dynamics of Alliance Policies: Norway, NATO and the High North (2017).....	10
3.2.3. NATO and the Arctic: The need for a new approach (2020).....	11
3.2.4. Arctic security: Deterrence and Détente in the High North (2021).....	12
3.2.5. Is the Arctic Still a Forgotten Flank? Examining NATO Engagement in the Arctic (2021)	13
3.2.6. NATO Summit 2021: The Arctic Can No Longer Be an Afterthought (2021)	13
3.2.7. Hvordan skal Nord-Norge forsvares? En analyse av landmakten på NATOs nordflanke (2023).....	14
3.2.8. NATO’s Policy and Posture in the Arctic: Revisiting Allied Capabilities and Command Plans (2023).....	15
3.2.9. The strategic challenge of expeditionary warfare and the defense of NATO’s northern flank (2024)	16
3.3. NATO toppmøter	16

3.4.	Tallgrunnlag fra NATO-øvelsene i nordområdene.....	17
4.	Drøfting	20
4.1.	1999-2008	20
4.1.1.	Delkonklusjon.....	22
4.2.	2008-2013	22
4.2.1.	Delkonklusjon.....	23
4.3.	2014-2023	24
4.3.1.	Delkonklusjon.....	26
5.	Avslutning	27
5.1.	Konklusjon.....	27
5.2.	Forslag til videre forskning.....	28
5.3.	Refleksjon rundt egen forskning.....	28
6.	Referanser.....	29

Figurliste

Figur 1: Den hermeneutiske sirkel, side 6

Figur 2: Oversikt over NATO toppmøter 1999-2024, side 17

Figur 3: Tabell NATO-øvelser i Arktis, side 18

Figur 4: Graf over deltakerantall og antall nasjoner på NATO-øvelser, side 19

Liste over vedlegg

Vedlegg 1: Putins tale til Dumaen i 2007

Vedlegg 2: Sammendrag fra NATOs toppmøter fra 1999-2023

1. Innledning

1.1. Bakgrunn og formål

I 2019 skriver International Institute for Strategic Studies at GIUK-gapet igjen er blitt et strategisk viktig område for både NATO og Russland. Som følge av dette må den geopolitiske, klimatiske og teknologiske utviklingen av området revurderes (Strategic Comments, 2019).

I 2021 skrev daværende NATO press-officer Farah Dakhlallah på Twitter “We see growing geopolitical competition in the #Arctic, with Russia & China asserting their interests. #NATO has increased its presence and wants to keep the High North a region of low tensions.” (Dakhlallah, 2021). Samme dagen skriver en annen presseoffiser i NATO, Dylan P. White: “What happens in the #Arctic matters to #NATO. We've increased our presence in the High North, including with exercises & key capabilities like icebreakers.” (White, 2021).

Bakgrunnen for denne oppgaven er en oppfattet økning av NATOs militære aktiviteter i nordområdene. I løpet av de siste ti-årene har NATOs forhold til Russland endret seg betydelig, blant annet som følge av annekteringen av Krim, invasjonen av Ukraina og sanksjonene fra Vesten som følge av dette.

Endringer i den globale sikkerhetssituasjonen kan få store følger for fremtidens offiserer. Som militære profesjonsutøvere vil det være viktig å være kjent med NATOs tilnærming til Arktis, ettersom alliansens prinsipp om kollektivt forsvar er grunnlaget for forsvaret av Nord-Norge. En endring i NATOs tilnærming kan derfor få svært mye å si for fremtidig trening, øving og samarbeid med allierte styrker i Arktis.

Dette har gjort det interessant å se på om NATO tillegger Arktis større oppmerksomhet nå enn på starten av 2000-tallet, og om dette gjenspeiles i artikler, uttalelser og øvingsaktivitet. Hensikten med oppgaven er å kartlegge NATOs tilnærming til Arktis gjennom en analyse av litteratur, NATOs erklæringer, og øvingsaktivitet i regionen.

1.2. Avgrensning og problemstilling

Problemstillingen vi ønsker å belyse i denne oppgaven er:

Hvordan har NATOs tilnærming til Arktis utviklet seg fra 1999 til 2023, sett opp mot den globale sikkerhetspolitiske situasjonen i perioden?

I utgangspunktet hadde vært interessant å se på hvordan NATOs tilnærming til Arktis utviklet seg etter Sovjetunionens fall og slutten på den Kalde krigen i 1991. Dette viste seg å bli for omfattende sett opp mot oppgavens omfang, og vi valgte derfor å undersøke en kortere tidsperiode. Den perioden vi valgte er nærmere knyttet til dagens sikkerhetspolitiske situasjon og NATOs nåværende posisjon i verden. Vi anså derfor dette som mer relevant periode å undersøke.

Dagens mediebilde er preget av en ustabil geopolitisk situasjon. Dette bidrar til å gjøre NATO mer aktuelt, og dermed også problemstillingen og Norge i NATO.

Oppgaven vil ikke redegjøre for hvordan NATO bør eller kommer til å tilnærme seg nordområdene i fremtiden. Den vil kun se på hvordan NATOs tilnærming har utviklet seg frem til 2023.

1.3. Definisjoner og begrep

- **Arktis:** politisk sett ansett som områdene nord for polarsirkelen (66°33') (Strauss & Wegge, 2024, s. 1-2).
- **NATOs Northern flank:** Nordre delen av Nord-Atlanterhavet ved GIUK-gapet og tilhørende landmasser til stater i området. (Strauss & Wegge, 2024, s. [1](#)).
- **Nordområdene:** «(...) de nordligste fylkene i Norge med havområdene rundt, inkludert de arktiske øyene Jan Mayen og Svalbard.» På engelsk oversettes dette til «the High North» (Wegge, 2023, s. 10).
- **GIUK-gapet:** Atlanterhavet mellom Greenland, Iceland, United Kingdom (Oxford University Press, u.d.).

2. Metode

Dette kapittelet vil ta for seg metoden vi har benyttet for å komme frem til resultatene. Først vil det redegjøres for valgt av metode, og deretter vil metoden utdypes. Deretter vil vi redegjøre for bakgrunnen for materiellet vi søkte etter, før vi forklarer hvordan vi har brukt metoden. Helt avslutningsvis vil vi komme med overordnet kritikk av kildene vi har benyttet.

2.1. Bakgrunn for metodevalg

Denne oppgaven vil benytte metoden litteraturstudie for å belyse problemstillingen. Bakgrunnen for valget av denne metoden er det er mye litteratur som omfatter NATOs tilnærming til Arktis og den sikkerhetspolitiske situasjonen i perioden 1999-2023. Derfor mente vi dette ville gi oss et tilfredsstillende materiell-grunnlag til å belyse problemstillingen ved bruk av en litteraturstudie. Etersom vi ønsker å undersøke både teori og praksis har vi valgt å supplere litteraturstudien med data fra øvingsaktivitet i Arktis fra 1999-2023.

2.2. Litteraturstudie som metode

Litteraturstudien skiller seg fra empiriske oppgaver ved at den ikke samler inn egen forskning. Istedenfor samler, gjennomgår og systematiserer metoden tilgjengelig teori på feltet. Hensikten med dette er å benytte allerede eksisterende forskning for å belyse en problemstilling.

Det finnes to hovedretninger innenfor litteraturstudien: systematiske oversikter og tradisjonelle oversikter (NTNU, 2024).

Systematiske oversikter har som hensikt å samle alt av tilgjengelig litteratur innenfor et svært begrenset problemområde. Denne retningen er mye brukt innenfor helsefag, fordi den kan undersøke svært spesifikke helserelaterte problemstillinger. Ofte vil denne retningen begrense seg til å kun omhandle fagfelleverderte artikler. Styrken med denne retningen er at den gjør det mulig å oppsummere alt av forskning innenfor problemområdet, og resultatene blir derfor valide (NTNU, 2024). Svakheten er at dersom det ikke er mulig å avgrense problemområdet, kan dette føre til en svært høy arbeidsmengde, og litteraturen vil ikke nødvendigvis være valid for problemstillingen. I tillegg er denne metoden vanskelig å holde seg til, dersom det er relevant å benytte andre kilder enn fagfelleverderte artikler.

Den andre retningen er en tradisjonell oversikt (også kalt samfunnsorientert oversikt). Hensikten med denne er å se det store bildet, og den tillater en friere bruk av kilder (UIO - Medisinsk fakultet, 2024). Ved bruk av en tradisjonell oversikt er det mulig å trekke på et større spekter av kilder. Her kan en benytte artikler, NOU'er, utredningsplaner, rapporter fra internasjonale organisasjoner, etc. Styrken med denne retningen er at man står friere til å velge empiri, men det stiller også høyere krav til søkemetoden, slik at funnene er

relevante for problemstillingen. Svakheten med en tradisjonell oversikt er at den kan bli mindre strukturert enn en systematisk oversikt. I tillegg kan egen forforståelse føre til «cherry picking» i kilder, dersom man kun nytter kilder som bekrefter problemstillingen eller ens egne oppfatninger.

I denne oppgaven har vi benyttet oss av en tradisjonell oversikt, ettersom det ikke var mulig å begrense problemstillingen vår ytterligere, og målet er å belyse de lange linjene rundt NATOs tilnærming i perioden oppgaven skal belyse.

2.3. Bakgrunn for valg av materiell

Ettersom problemstillingen er «*Hvordan har NATOs tilnærming til Arktis utviklet seg fra 1999 til 2023, sett opp mot den globale sikkerhetspolitiske situasjonen i perioden?*» tar oppgaven i bruk fagfelleverderte artikler som diskuterer dette temaet. Hensikten med dette er å identifisere temaer som går igjen og punkter som flere artikler sammen argumenterer rundt og konkluderer med.

I tillegg til disse kildene mente vi det var relevant å se på hva NATO uttalte som sine fokusområder i perioden. For å finne ut av dette gjorde vi en studie av erklæringene fra NATOs toppmøter fra 1999-2023, der vi undersøkte hvorvidt Arktis eller nordområdene ble nevnt. Dette oppsummerte vi i tabellform.

Til slutt har vi hentet inn data fra NATO-øvelser som har foregått i nordområdene. For å finne dette har vi benyttet både åpne kilder og ugraderte kilder fra FIS-basis begrenset. Hensikten med dette tallgrunnlaget er å kunne sammenlikne litteraturen og NATO-erklæringene med virkeligheten, altså sammenlikne hva NATO og andre fagpersoner mener er NATOs tilnærming til nordområdene med skalaen på øvelsesaktiviteten som finner sted.

Vi har valgt å benytte disse tre kategoriene med kilder, fordi vi mener dette vil skape et helhetsbilde som kan brukes til å belyse problemstillingen. I tillegg vil det øke validiteten på resultatene våre ved å gi rom for flere vinklinger i drøftingen. Det neste kapittelet vil ta for seg arbeidsmetoden vi benyttet for å finne disse tre kategoriene med empiri.

2.4. Arbeidsmetode

For å belyse problemstillingen bestemte vi oss for å samle inn tre kategorier med empiri: Litteratur vi anslo som relevant for problemstillingen; erklæringer fra NATO-toppmøtene i perioden og deltakerdata fra NATO-øvelsene som har foregått i nordområdene i perioden. Dette kapittelet vil ta for seg hvordan vi fant disse tre kategoriene med empiri.

2.4.1. Litteratursøk

Hensikten med et litteratursøk er å komme frem til den best mulig tilgjengelige kunnskapen (Strømme, 2021). I søket etter litteratur ble databasene Google Scholar, EBSCO-host og Idunn benyttet. Ved å bruke flere databaser var målet å nå et bredere spekter av kilder.

I valget av empiri fant vi mye litteratur. Å skrive sammendrag av alle artiklene vi fant ville ført til en altfor høy arbeidsmengde. Vi valgte derfor å ta i bruk inklusjon- og eksklusjonskriterier. Dette er kriterier som setter rammer for hvilke artikler vi valgte å benytte for å belyse problemstillingen. I valget av inklusjons- og eksklusjonskriterier måtte vi vurdere hva som var viktig for å finne valide og kredible kilder.

Kredibilitet omhandler hvor troverdig artikkelen er, og dette stiller krav til forfatteren. Dersom dette er en kjent stemme innenfor sitt fagfelt, gjerne med en grad innenfor tema kan vi si at teksten er mer kredibel. Flere av tekstene våre er også utgitt av NATO, og det øker kredibiliteten, ettersom det er NATOs tilnærming til nordområdene vi undersøker.

Store norske leksikon definerer validitet som «et kriterium på datakvalitet i vitenskapelige undersøkelser» (Grønmo, Dahlum, & Svartdal, 2024). Dette stiller krav til at vi velger empiri som er relevant for problemstillingen og representativt innenfor det feltet vi undersøker.

I denne oppgaven har vi vurdert de enkelte kildenes overflatevaliditet. Dette er den enkleste formen for validitet, og er en subjektiv vurdering av hvorvidt kildene vi har brukt sier noe om den problemstillingen vi ønsker å belyse (Langridge, 2006, s. 44).

For å oppfylle de forskningsmessige kravene til kredibilitet og validitet kom vi frem til følgende inklusjons- og eksklusjonskriterier:

- Språk: Norsk eller engelsk

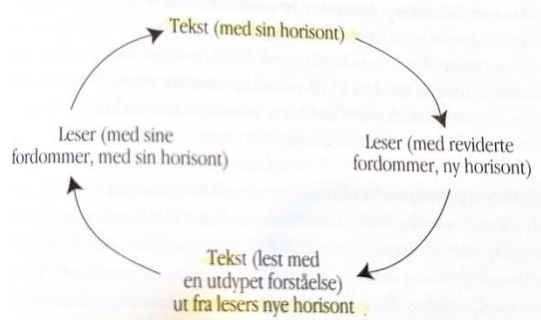
- Søkeord: «NATO», «High North», «Norway», «Arctic», «Northern flank» og «GIUK»
- Litteratur fra perioden 1999-2024
- Kredibel forfatter eller organisasjon

Basert på dette fant vi 9 kilder vi ønsket å benytte for å belyse problemstillingen vår.

2.4.1.1. Forståelse

Hermeneutikk er læren om forståelse eller forståelselære (Krogh, 2003, s. 214). Her er den hermeneutiske sirkel sentral.

Den hermeneutiske sirkel er en fremstilling av hvordan forforståelse preger hvordan vi tolker funnene vi gjør gjennom litteratursøkene. Denne fremstillingen viser oss at vi alltid vil lese en tekst med visse fordommer, basert på tidligere ervervet kunnskap. Denne nye teksten vil utdype forståelsen vår, hvilket igjen vil skape nye forståelser. Dette går i sirkel etter hvert som vi tilegner oss ny kunnskap (Krogh, 2003, s. 248).



Figur 1: Den hermeneutiske sirkel (Krogh, 2003, s. 249)

I søket etter litteratur er forforståelse viktig å reflektere over, ettersom dette vil påvirke egen prestasjon under utøvelse av forskerrollen. Det er viktig å være bevisst på hvilken forforståelse man går inn i forskningsarbeidet med, fordi dette kan skape ulike bias, som resultatene og konklusjonene kan bli preget av.

2.4.2. Erklæringer fra NATO-summits

Erklæringene fra NATOs toppmøter er hentet fra Allied Command Transformations nettside, der samtlige av erklæringene fra toppmøtene er publisert (Allied Command Transformation, 2024). Disse analyserte vi for å finne hva hovedtemaene var, og hvorvidt disse omtaler Arktis. Resultatet av dette er oppsummert i tabellform i tabell 1, og sammendragene ligger i vedlegg 2.

2.4.3. Data fra NATO-øvelser

For å finne deltagerstatistikk fra de forskjellige storøvelsene som ble holdt i perioden har vi benyttet oss av øvelsesrapporter og informasjonsskriv. Dataene er funnet ved å benytte den aktuelle øvelsens navn og årstall som søkeord. I tillegg har Ingvald Tveitens oppgave om Allierte forsterkninger og øvelser i Norge 2000–2014 vært til stor hjelp i å kartlegge øvelsesaktiviteten i den aktuelle perioden.

I tillegg til storøvelsene som Joint Winter og Cold Response, ble det i perioden avholdt flere mindre øvelser som ikke blir inkludert i oversikten. Blant disse er de maritime øvelsene Blue Game i 2004 og Loyal Mariner i 2005 som begge hadde terrorbekjempelse som fokusområde, samt Dynamic Mongoose-serien som har til hensikt å trene allierte styrkers evne til anti-ubåt krigføring. I tillegg avholdes Joint Viking serien, som ledes av Norge, regelmessig i nordområdene. Vi har valgt å ikke inkludere disse fordi vi mener storøvelsene som vil gi et mer konsekvent bilde på NATOs engasjement i nord.

2.5. Kildekritikk

Vi har brukt litteratur som er publisert av organisasjoner og forfattere som har sin egen agenda angående den politiske situasjonen i Nordområdene. Organisasjoner som “The Heritage Foundation” og andre forfattere av litteraturen vi har brukt har tydelig interesse av å øke sikkerheten eller militære bidrag til NATO. Dette er en gjenganger ettersom den sikkerhetspolitiske situasjonen mellom Vesten og Østen kan føre til et farget syn på viktigheten av nordområdene og NATOs tilnærming.

Videre kan antallet artikler føre til at litteraturgrunnlaget ikke nødvendigvis er representativt. Mye av litteraturen vi har benyttet kommer fra organisasjoner og forfattere med vestlig bakgrunn eller en tilknytning til NATO. Basert på oppgavens omfang er mengden litteratur vi kan inkludere begrenset. En mer omfattende oppgave kunne ha inkludert et enda bredere litteraturgrunnlag, hvilket kunne tillatt oss å ta i bruk et videre søk etter litteratur. Vi vurderer allikevel at litteraturgrunnlaget er representativt nok, med tanke på oppgavens omfang.

Finland og Sveriges medlemskap i NATO vil påvirke dynamikken i nordområdene. NATO har nå en større vekt i nord enn tidligere. Grunnet at dette skjedde nylig, henholdsvis i 2023 og 2024, finnes det relativt få kilder som tar for seg hvordan medlemskapene kan ha

påvirket NATOs tilnærming til nordområdene i nyere tid. Dette er en medvirkende årsak til at oppgaven begrenser seg til tidsperioden 1999-2023.

3. Teori

Teorikapitlet er delt inn i fire underkapitler. Først redegjør vi for den sikkerhetspolitiske situasjonen i perioden 1999-2023, med fokus på de situasjonene som har fått betydning for Arktis. Deretter redegjør vi for litteraturen som er benyttet i oppgaven. Her vil vi presentere både kilden og innholdet. Videre presenteres en tabelloversikt over erklæringene som er utgitt i etterkant av NATO toppmøter i perioden 1999-2023. Kun erklæringene som har fått et offisielt nummer er inkludert. Det betyr at ekstraordinære toppmøter som 2001 og 2021 ikke er inkludert. Til slutt presenteres en oversikt over antall soldater og deltakernasjoner under Cold Response-øvelsene fra 1999-2024.

3.1. Den globale sikkerhetssituasjonen, 1999 til 2023

I dette kapitlet vil vi gi en kort innføring i de sikkerhetspolitiske situasjonene som er relevante for denne oppgaven i perioden 1999 til 2023.

Etter den kalde krigen og Sovjetunionens fall var fred med Russland sett på som en reel mulighet for NATO og EU (Leigh & Wegge, 2019, s.13). Russland gjorde aktive tiltak for å samarbeide med NATO og EU, hvilket ga rom for USA til å fokusere på «Krigen mot terror», som etterfølge av Al-Qaedas terrorangrep 11. september 2001 (Leigh & Wegge, 2019, s.14). I 2001 begynte USAs invasjon av Afghanistan for å jakte ned terroristgruppen Al-Qaeda, og videre Libya og Irak (Leigh & Wegge, 2019, s. 13).

En debatt om NATOs tilstedeværelse i nord begynte i 2006. De arktiske nasjonene var usikre på hvor mye politikk NATO kunne vedta i Arktis, uten å provosere Russland. NATO adopterte en ny tilnærming til Arktis, hvor alliansen i større grad søkte å håndtere politiske disputer, klimaproblemer og handel, noe NATO kalte «soft issues». Canada, under regjeringen til Stephen Joseph Harper (2006-2015), mente at NATOs «soft protection»-tilnærming påvirket de Arktiske nasjonenes samarbeid om fred negativt (Depledge, 2020, s. 83). Denne debatten varte gjennom hele Harper-regjeringen til 2015 da Trudeau-regjeringen tok over (Foxall, 2021, s. 6).

I 2007 holdt Putin en tale som innledet en ny periode med et mer anspent forhold mellom Vesten og Russland. I talen omtaler Putin Vesten som Russlands større motstander og klandrer USA for verdens problemer og hvordan de overskrider NATOs grenser, samtidig som de gjør hva de vil uten å bli stoppet. Denne taler omtales ofte som et vendepunkt i samarbeidet mellom NATO og Russland (Leigh & Wegge, 2019, s.13). Talen i sin helhet ligger i vedlegg 1.

Året etter, 2008, starter Russland krigen med Georgia, og fortsetter med militære operasjoner mot nabolandene, som til slutt ender med annekteringen av Krim halvøya i 2014 (Leigh & Wegge, 2019, s. 14). Dette førte til stor uro i den vestlige verden, og NATO begynte igjen å se på Russland som sin hovedfiende. Som følge av annekteringen av Krim etablerte NATO sin «enhanced Forward Presence (eFP)» i de baltiske statene og Polen, som et virkemiddel for å avskrekke Russisk aggresjon (Leigh & Wegge, 2019, s.14). NATO erklærer i 2014 at de vil kutte alt sivilt og militært samarbeid med Russland.

Til tross for dette fortsetter Russlands aggresjon under Covid-19 pandemien, og kulminerer i invasjonen av Ukraina i 2022. Som følge av invasjonen svarer NATO-landene og EU umiddelbart ved å legge sanksjoner på nær all Russisk handel med den vestlige verden (NATO, 2022).

Global oppvarming fører utover 2000-tallet til at pol-isen i Arktis smelter. Dette åpner nye handelsruter for både de Arktiske nasjonene og Kina (NATO, 2024b). Videre har pol-isens tilbaketrekning ført til at store ressursområder åpner seg for hele verden.

Kina starter sin økonomiske vekst på tidlig 2000-tallet, og etablerer gradvis sterke økonomiske bånd til resten av verden. Dette ga Kina svært stor økonomisk makt utover 2010-tallet. I februar 2022 møter Kinas president Xi Jinping og Putin i Beijing, der de blant annet diskuterte utvikling av «The Polar Silk Road», en handelsrute gjennom Arktis, som gjør regionen enda mer relevant for den sikkerhetspolitiske situasjonen (Lamazhapov, Stensdal, & Heggelund, 2023).

3.2. Litteratur

Kildegrunlaget som benyttes for å undersøke NATOs historiske tilnærming til Arktis inkluderer artikler, kapitler fra bøker, policy briefs, research-artikler og analyser. I dette kapitlet vil vi gjennomgå og oppsummere litteraturen vi har funnet. Oppsummeringene er

bygget opp med en kort introduksjon av forfatter og utgiver, og tar deretter for seg artikkelens innhold. Der utdragene er kapitler i bøker vil oppsummeringene også ta for seg hva boken omhandler, og eventuelt redegjøre for redaktør.

3.2.1. Putting the 'N' back in NATO: A High North policy framework for the Atlantic Alliance? (2013)

Artikkelen er skrevet av Brooke Smith-Windsor, en av grunnleggerne av NATO Defence College Research Division, og ble gitt ut i juli 2013.

Artikkelen åpner med et sitat fra daværende generalsekretær i NATO Anders Fogh Rasmussen «At this present time, NATO has no intention of raising its presence and activities in the High North» (Smith-Windsor, 2013, s. 1) (O'Dwyer, 2013). Artikkelen tar videre for seg hvorfor NATO har trukket seg bort fra nordområdene og konsekvensene av dette. Den legger spesielt vekt på Canadas reservasjoner mot NATO-tilstedeværelse i Arktis. Ettersom NATOs beslutninger er konsensusdrevet, førte dette til at Arktis ble ansett som «Low priority, out of area» (Smith-Windsor, 2013, s. 4).

I artikkelen argumenteres det videre for at verdensbildet er endret som følge av klimaendringer (Smith-Windsor, 2013, s. 6). Dette har åpnet Arktis som en viktigere region, spesielt med tanke på handel. For å opprettholde NATOs interesser kommer det i artikkelen flere forslag til politiske endringer. Det mest ambisiøse beskrives som «(...) a comprehensive High North policy framework addressing safety, security and defence challenges in both North American and European northern circumpolar geography» (Smith-Windsor, 2013, s. 10). Det minst ambisiøse forslag beskrives som «(...) designation of a NATO contact country on a permanent or rotating basis, drawn from the five Allies with circumpolar geography (Canada, Denmark [Greenland], Iceland, Norway, the United States) (Smith-Windsor, 2013, s. 12).

3.2.2. The Challenges and Dynamics of Alliance Policies: Norway, NATO and the High North (2017)

Dette kapittelet er tatt fra boken *Global Allies: Comparing US Alliances in the 21st century*, skrevet av Wrenn Yennie Lindgren og Nina Græger. Begge forfatterne jobber for Norsk utenrikspolitisk institutt (NUPI), og bokens redaktør er Michael Wesley, professor i

internasjonale relasjoner ved The University of Melbourne. Boken er en komparativ studie av det amerikanske alliansenettverket etter starten av 2000-tallet. (Lindgren & Græger, 2017)

Kapittelet starter med å ta for seg Norges sikkerhetspolitiske situasjon, som et land med lang kyst, tett opp mot Russland, beskyttet av en kollektiv sikkerhetsgaranti fra NATO. Ettersom Russland alltid har vært en usikker nabo har dette ført til at norsk forsvarspolitikken siden 1947 har vært tett knyttet til NATOs artikkel 5. For å opprettholde en balanse mellom avskrekkelse og beroligelse har Norge, som NATOs nordre flanke, basert sikkerhetspolitikken sin på et transparent forhold til Russland, for å søke å unngå misforståelser eller overraskelser som kan eskalere. Samtidig gjennomfører Norge jevnlig øvelser i nordområdene, i den hensikt å sikre at allierte styrker kan samvirke under krevende norske forhold (Lindgren & Græger, 2017, s. 92).

NATOs tilnærming til nordområdene oppsummeres avslutningsvis i kapittelet:

The role of NATO in the region has been brought up from time to time. NATO is not, however, likely to increase its activity in the Arctic in peacetime and instead encourages the continuation of the cooperation between all of the Arctic states. (Lindgren & Græger, 2017, s. 110)

Dette forklares med at de arktiske statene er gode til å samarbeide i regionen. Samarbeidet foregår gjennom deltagelse av observatører på de ulike øvelsene som gjennomføres i nordområdene og uformelle møter mellom militære ledere i de arktiske statene. Disse tiltakene skaper lave spenninger i nordområdene (Lindgren & Græger, 2017, s. 110).

3.2.3. NATO and the Arctic: The need for a new approach (2020)

The Royal United Services Institution Journal (The RUSI journal) er et tidsskrift som omhandler global forsvars- og sikkerhetspolitikk, og henter inn akademikere og eksperter for å publisere fagfellevurderte artikler. Artikkelen ble utgitt i 2020 av Duncan Depledge, en tidligere direktør for sekretariatet til "the All-Party Parliamentary Group for the Polar Regions" (2015-2019).

Innledningsvis redegjør artikkelen for hvordan NATO har vært nølende med å offentlig nevne eller operere i Arktis, siden slutten av den kalde krigen og fram til 2019 (Depledge, 2020, s. 90). Videre diskuterer artikkelen hvordan NATO ikke vet hvordan den skal

forholde seg til Arktis, og sliter med å komme frem til en strategisk tilnærming. Artikkelen forteller at NATO har fornyet interessen i nordområdene grunnet nye handelsveier og tilgang til ressurser som følge av global oppvarming. Noe som er en positiv utvikling fra deres «over the horizon» tilnærming, en tilnærming hvor handlinger og aktiviteter i Arktis kunne utsettes og gjøres senere.

NATOS nølende tilnærming til å operere i Arktis har ført til at Russland og Kina har fattet ny interesse i områdene og NATO søker å besvare dette med egen aktivitet. Samtidig blir det gjort rede for flere handlinger som tyder på at NATO iverksetter en tydeligere tilnærming til Arktis og nordområdene. Det gjelder blant annet øvelse *Trident Juncture 2018*, dannelsen av en ny Joint Force Command (JFC) i Norfolk, og hvordan NATO offentlig nå nevner fremtidige interesser i nordområdene oftere enn de gjorde i tidlig til midt 2000-tallet. Disse hendelsene tolkes som en større villighet fra NATO til å ta sin plass i nordområdene og kan tyde på at alliansen i fremtiden vil opprette en ny Strategic Approach for nordområdene (Depledge, 2020, s. 90)

3.2.4. Arctic security: Detterance and Détente in the High North (2021)

Artikkelen er skrevet av sjef Luftforsvaret, Rolf Folland, og utgitt i det anerkjente norske debattforumet Stratagem.

Folland åpner artikkelen med å omtale hvordan klimaendringene bringer frem en ny sikkerhetspolitisk situasjon i Arktis. Dette mener han kan føre til at Russland kan endre sin tilnærming til Arktis og nordområdene, hvilket vil bryte med tradisjonen for samarbeid mellom Russland og Norge, som har vært gjeldende siden den Kalde krigen.

Nordområdene beskrives som Norges viktigste utenrikspolitiske prioritering. Folland ønsker derfor en ny tilnærming til nordområdene, basert på den sikkerhetspolitiske situasjonen. Han anbefaler at Norge skal bedrive en politikk som er mer basert på avskrekking, mens man fortsetter å unngå sikkerhetspolitiske dilemmaer gjennom aktiv dialog og samarbeid i regionale anliggender (Folland, 2021). Videre argumenterer han for at den norske tilnærmingen må være realistisk og pragmatisk, og i mindre grad ta hensyn til «softer issues». Dersom Norge skal forbli en troverdig spiller i nordområdene må landet vise styrke i møte med Russland. Dette må skje, skriver Folland, til tross for russiske anklager om at NATO omringer dem (Folland, 2021).

Avslutningsvis argumenterer Folland for at Norge må bruke posisjonen sin som både NATO-medlem og arktisk samarbeidspartner med Russland til mer skreddersydde beroligelsestiltak. Folland beskriver dette som økte norske beroligelsestiltak, i samsvar med økt NATO-tilværelse i Nordområdene. Helt til slutt ber Folland om at Norge skal legge opp til samarbeid med Russland, enten gjennom allerede eksisterende fora eller gjennom nye (Folland, 2021).

3.2.5. Is the Arctic Still a Forgotten Flank? Examining NATO Engagement in the Arctic (2021)

North American and Arctic Defence Network (NAADSN) er et samarbeidsinitiativ mellom flere land som tar sikte på å håndtere forsvars- og sikkerhetsutfordringer i Nord-Amerika og Arktis. Artikkelen er skrevet av Mackenzie Foxall, en kanadisk marineoffiser med utdanning fra University of Victoria med statsvitenskap som fagfelt.

Artikkelen tar for seg NATOs historiske tilnærming til Arktis og de utfordringene alliansen har hatt med å definere sin rolle i regionen. Den går systematisk gjennom NATOs tilnærming til Arktis fra den kalde krigen frem til slutten av 2010-tallet. Videre gir den en oversikt over de uttrykte meningene til de åtte arktiske nasjonene (Canada, Danmark, Finland, Island, Norge, Russland, Sverige og USA) rundt NATOs innblanding i regionen. Artikkelen trekker frem uenigheter mellom de arktiske medlemslandene om hvilken tilnærming NATO skal ha som en årsak til at Arktis og nordområdene har forblitt en «forgotten flank». Avslutningsvis konkluderes det med at alliansen må jobbe for konsensus rundt NATOs rolle i Arktis for å normalisere sin tilstedeværelse i regionen. (Foxall, 2021)

NAADSN Policy Primer er deskriptiv i hvordan den formidler NATOs historiske tilnærming til Arktis. Det skal imidlertid bemerkes at organisasjonen har interesse av en økt NATO-tilstedeværelse i regionen, og artikkelen bør leses med dette i bakhodet.

3.2.6. NATO Summit 2021: The Arctic Can No Longer Be an Afterthought (2021)

The Heritage Foundation er en organisasjon som jobber med å fremme det amerikanske militæret, folket og nasjonens interesser. Organisasjonen tar inn eksperter for å publisere artikler og studier. Denne artikkelen er skrevet av Luke Coffey og Daniel Kochis i 2021, som en appell til NATO-toppmøtet som fant sted i Brussel samme år.

Først viser artikkelen til at North Atlantic Council (NAC) har unngått å diskutere Arktis til fordel for andre temaer. Artikkelen utdyper hvordan NATO ikke ser ut til å ha en tydelig plan eller vilje for hvordan alliansen skal tilnærme seg Arktis. Det redegjøres videre for hvordan Russland har økende interesse for Arktis. Hovedpunktene i artikkelen er at Russland ser de økonomiske mulighetene som kommer av den gradvise åpningen av Arktis, og har økende militæraktivitet i Arktis. De har fortsatt å utvikle Bastionforsvaret som har til hensikt å forsvare basene til Nordflåten, og har gjentatte ganger simulert angrep på NATO-styrker i nordområdene. (Kochis, 2021). Til slutt viser artikkelen til fem punkter forfatterne mener burde adresseres under NATO-toppmøtet i 2021:

1. For første gang offisielt anerkjenne NATOs rolle i Arktis,
2. Samarbeide med allierte Arktiske stater for å lage en «Arktisk strategi»,
3. Oppmuntre allierte ikke-arktiske land til å støtte en NATO-agenda i arktis,
4. Fortsette å delta i eksisterende øvingsaktiviteter i nordområdene,
5. Gjennomføre et fremtidig NATO-toppmøte i et alliert land over polarsirkelen.

Denne artikkelen er en appell til NAC om å diskutere og tydeliggjøre for resten av verden hva NATOs tilnærming burde være til Arktis. Den bør derfor leses som en appell som fremmer for ett standpunkt, og ikke som en drøftende artikkel.

3.2.7. Hvordan skal Nord-Norge forsvares? En analyse av landmakten på NATOs nordflanke (2023)

Kapittelet er skrevet av Njord Wegge, som har en doktorgrad i internasjonal politikk i Arktis og er professor ved Krigsskolen, og Øystein Solvang, doktorgradsstipendiat ved UiT og vitenskapelig assistent ved NUPI. Utdraget er tatt fra boken *Sikkerhetspolitikk og militærmakt i Arktis*, der Wegge har vært redaktør (Solvang & Wegge, 2023).

Kapittelet tar blant annet for seg konsekvensen av finsk og svensk NATO-medlemskap. Wegge og Solvang forteller at selv om nordområdene har vært sterkt preget av det maritime logistikkaspektet, fordi dette har vært eneste muligheten for å fremføre NATO-styrker til en konflikt i regionen.

Som følge av finsk og svensk NATO-medlemskap endrer dette seg. Et mer integrert forsvarssamarbeid blir muliggjort, og logistikkutfordringene, spesielt knyttet til forsvaret av Finnmark, blir redusert (Solvang & Wegge, 2023, s. 30-31). Spesielt finsk NATO-medlemskap får konsekvenser for NATOs tilnærming i nord, ettersom dette tilfører alliansen en 1300 kilometer lang grense til Russland. Samtidig legges det vekt på at Norge fortsatt vil måtte bære hovedansvaret for forsvaret av nordområdene, da den finske hæren er primært basert i de folkerike områdene i sør. Basert på Sveriges lange kystlinje mot Østersjøen og den finske hærens fokus i sør taler dette for at begge landene antageligvis vil bli underlagt Joint Force Command (JFC) Brunsum (Solvang & Wegge, 2023, s. 31). Ettersom Norge og nordområdene er underlagt JFC Norfolk, betyr dette at Norge vil forbli NATOs primære flanke i nord. Splittelsen mellom landene på Nordkalotten mellom disse to JFC'ene kan bety mye for hvorledes forsvarsplanene og operasjonene legges opp.

Kapittelet avslutter med å vektlegge at den nordiske flanken av NATO vil bli viktigere med svensk og finsk NATO-medlemskap (Solvang & Wegge, 2023, s. 33). Det bemerkes at boken er gitt ut før Sverige formelt ble NATO-medlem.

3.2.8. NATO's Policy and Posture in the Arctic: Revisiting Allied Capabilities and Command Plans (2023)

German Marshall Fund (GMF) er en anerkjent tankesmie, som produserer grundig forskning som gir innsikt i internasjonale affærer. Artikkelen er skrevet av tankesmiens president Heather A. Conley og Sophie Arts, som leder GMFs Geostrategy North team (German Marshall Fund, 2024).

Artikkelen analyserer utviklingen i sikkerhetsdynamikken i nordområdene. Den undersøker politiske og militære reaksjoner i regionen, og understreker den strategiske viktigheten av Arktis, spesielt med tanke på geopolitisk konkurranse, klimaendringer og utforskning av naturressurser. Analysen tar for seg NATOs rolle i Arktis, og diskuterer mulige måter alliansen kan gå frem på. Artikkelen kommer også med forslag til hvilke punkter som bør diskuteres på det kommende toppmøtet i Vilnius i 2023 (Conley & Arts, 2023).

Det er verdt å nevne at tankesmien GMF har som formål å fremme samarbeid og forståelse mellom Nord-Amerika og EU. Dette kan ha betydning for artikkelens vinkling.

3.2.9. The strategic challenge of expeditionary warfare and the defense of NATO's northern flank (2024)

Dette er et kapittel i boken *Defending NATO's Northern Flank: Power Projection and Military operations*, skrevet av Lon Strauss og Njord Wegge. Njord Wegge er professor ved den norske Krigsskolen, og Lon Strauss er professor ved USAs Command and staff college. Boken undersøker flere aspekter ved militærmakt og sikkerhet ved den nordre flanken til NATO.

Dette kapittelet søker å redegjøre for den politiske situasjonen i nordområdene. På grunn av Russlands invasjon av Ukraina i 2022 ble mye av alliansens militære styrke langs nordre flanken flyttet til de allierte landene i Øst-Europa. Videre beskrives det at NATO har forholdt seg til en klar avskrekkelses- og beroligelsestaktikk, en tilnærming som er fremmet av Norge. Arktis har siden år 2000 blitt mer relevant, som følge av et mer aggressivt Russland og tilbaketrekning av polarisen, hvilket har ført til nye handelsruter. Kapittelet går videre til å vise hvordan de to NATO-medlemmene USA og Storbritannia har tatt tiltak for å øke NATOs taktiske og strategiske evne i nordområdene. Det er ikke spesifikt referert i teksten om dette er tiltak pålagt av NATO, eller om nasjonene selv har tatt disse.

Avslutningsvis konkluderes det med at det er en mangel av vilje fra NATO til å etablere permanente baser langs den nordre flanken, og at beslutningene NATO gjør vil føre til uro hos Russland på politisk-strategiske nivå uansett. Likevel argumenterer han for at NATO må fortsatt beholde en viss avskrekkelse og beroligelsesbalanse. (Strauss & Wegge, 2024, kap. 2, s. 25-27).

3.3. NATO toppmøter

NATO toppmøtene som fant sted i perioden 1999-2023 vil bli presentert i tabellform. Tabellen vil ta for seg møtene år for år med hovedtemaene som ble diskutert under hvert møte. Dette har som hensikt å illustrere hva NATO fokuserer på gjennom perioden. Tabellen inkluderer også en oversikt over hvilke av møtene som omtaler nordområdene.

Oversikt over toppmøter med tilhørende hovedpunkter				
Summit (år, by)		Hovedpunkter	Omtaler nordområdene	
			Nei	Ja
1999	Washington	Opptak av nye medlemslands og reformer innenfor NATO	X	
2002	Praha	Etablering av NATO Response Force (NRF) og partnerskap med andre regioner	X	
2004	Istanbul	Fokus på NATOs engasjement i Afghanistan og Midtøsten	X	
2006	Riga	Styrking av NATOs rolle i Afghanistan og forholdet til Russland	X	
2008	București	Debatter om opptak av nye medlemsland, spesielt Georgia og Ukraina	X	
2010	Lisboa	Implementering av NATO 2020-initiativet og omorganisering av kommandosystemet	X	
2012	Chicago	Diskusjoner om NATOs fremtidige rolle etter avslutningen av kampfoperasjoner i Afghanistan	X	
2014	Wales	Bekymringer knyttet til Russlands aggresjon i Ukraina	X	
2016	Warszawa	Økt tilstedeværelse i Øst-Europa og Baltikum og fortsatt engasjement i Afghanistan		X
2018	Brussel	Diskusjon rundt forsvarsutgifter, terrorisme og partnerskap med EU	X	
2019	London	Fortsatt diskusjon om forsvarsutgifter og utfordringer knyttet til Kina og cybersikkerhet	X	
2021	Brussel	Fokus på klimaendringer, desinformasjon og partnerskap med andre organisasjoner		X
2023	Vilnius	NATOs respons på økende sikkerhetsutfordringer, spesielt i Øst-Europa.		X

Figur 2 Oversikt over NATO-toppmøter 1999-2024

Det kommer frem av erklæringene i perioden 1999-2014 at nordområdene i liten grad blir diskutert under disse møtene. Under toppmøtet i 2016, punkt 23, erkjenner NATO at alliansen står ovenfor utfordringer i Nord-atlanteren og bestemmer seg for å styrke alliansens maritime tilstedeværelse og situasjonsforståelse i området (NATO, 2016). Toppmøtet i 2021 diskuterer blant annet NATOs rolle i å håndtere klimaendringer, inkludert i Arktis. Under 2023-toppmøtet var NATOs tilnærming til Arktis at alliansen skulle fortsette å videreutvikle de planene for regionen som allerede var lagt (NATO, 2023b).

Tabellen er basert på sammendragene i vedlegg 2.

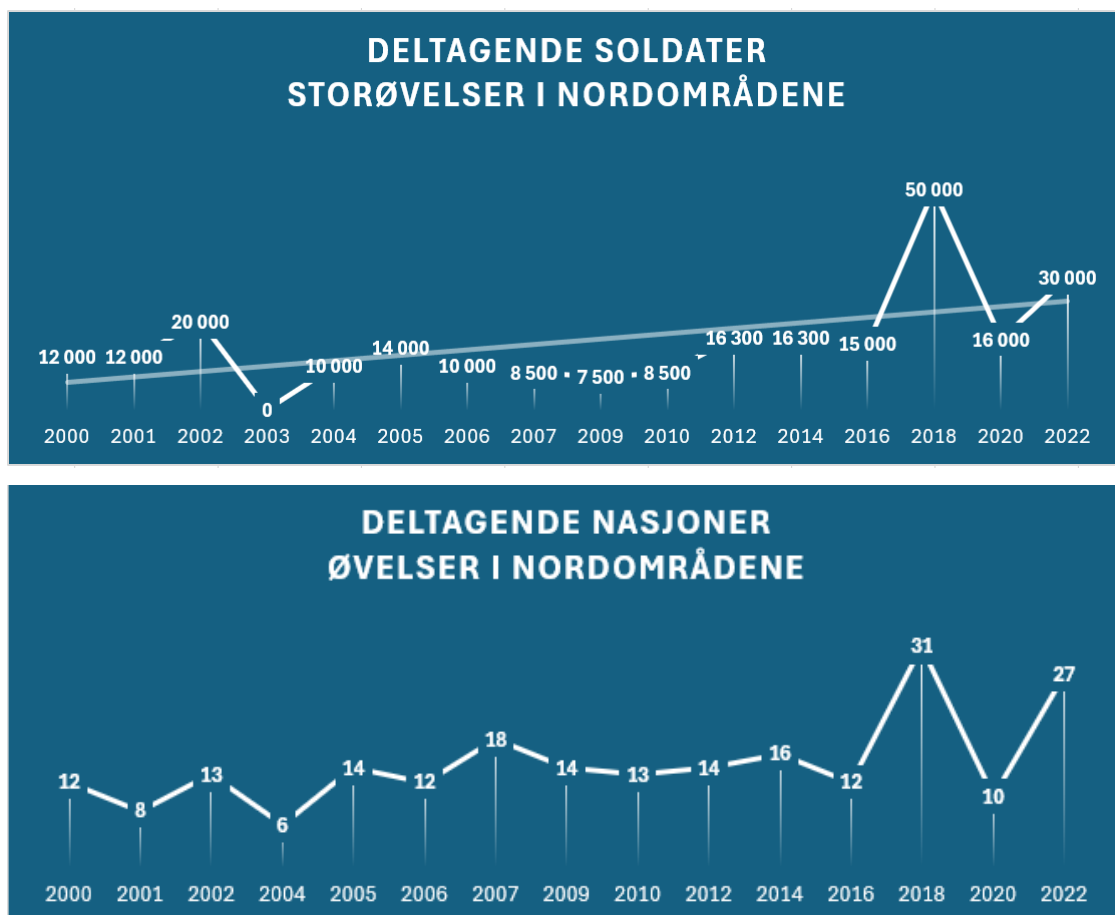
3.4. Tallgrunnlag fra NATO-øvelsene i nordområdene

I denne tabellen presenteres antall deltagende nasjoner og soldater på NATO-øvelsene i nordområdene. Tallgrunnlaget vil i drøftingen settes opp mot den sikkerhetspolitiske

utviklingen i perioden for å se om det finnes sammenhenger mellom disse. For å bedre visualisere utviklingen i øvingsaktivitet vil både deltagende nasjoner og legges frem som grafer under tabellen. Til slutt redegjøres det kort for øvingsmål og hensikt for øvelsene.

Oversikt over storøvelser i nordområdene 1999-2023				
År	Nasjoner	Soldater	Øvelse	Øvingsmål
2000	12	12 000	JOINT WINTER	Artikkel-5
2001	8	12 000	JOINT WINTER	Artikkel-5
2002	13	20 000	STRONG RESOLVE	Artikkel-5
2003	NA	NA	JOINT WINTER	Taktisk samvirke
2004	6	10 000	JOINT WINTER	Taktisk samvirke+NRF
2005	14	14 000	BATTLE GRFFIN	Taktisk samvirke+NRF
2006	12	10 000	COLD RESPONSE	NRF
2007	18	8 500	COLD RESPONSE	Krisehåndtering+NRF
2009	14	7 500	COLD RESPONSE	Taktisk samvirke
2010	13	8 500	COLD RESPONSE	Taktisk samvirke
2012	14	16 300	COLD RESPONSE	Taktisk samvirke
2014	16	16 300	COLD RESPONSE	Høyintensiv krisehåndtering
2016	12	15 000	COLD RESPONSE	Høyintensive operasjoner
2018	31	50 000	TRIDENT JUNCTURE	Artikkel-5
2020	10	16 000	COLD RESPONSE	Høyintensive operasjoner
2022	27	30 000	COLD RESPONSE	Høyintensive operasjoner

Figur 3 Data fra NATO-øvelser i Arktis



Figur 4 Graf over deltagerantall og nasjoner på NATO-øvelser

Oversikten inkluderer storøvelser NATO har bedrevet i nordområdene. Joint Winter er en serie øvelser som gikk frem til 2004. Disse hadde frem til 2002 til hensikt å trene på et artikkel 5-senario. I 2003 blir hovedfokus taktisk samvirke. Vi har ikke funnet deltagerdata for denne øvelsen. I 2004 endres fokuset til å trene på innsetting av styrker i henhold til NRF-konseptet. Dette var den siste øvelsen i Joint Winter serien.

I 2005 ble øvelse Battle Griffin holdt, også med fokus på NRF-konseptet. I 2006 holdes den første Cold Response øvelsen, og disse avholdes regelmessig ut perioden. Den siste Cold Response øvelsen blir holdt i 2022 og har i 2024 endret navn til Nordic Response. I 2018 holdes Trident Juncture i Norge. Dette er en av NATOs storøvelser og mobiliserer hele alliansen for å respondere på et tenkt artikkel-5 senario.

4. Drøfting

Dette kapittelet vil drøfte nærmere hvilken tilnærming NATO har hatt til nordområdene i perioden 1999 til 2023, for så å drøfte mulige årsaker rundt deres tilnærming i denne perioden. Den vil deles opp i tre perioder: 1999 – 2008, 2008 – 2013, og 2014 – 2023. Hver periode tar utgangspunkt i situasjoner og hendelser som preget den sikkerhetspolitiske situasjonen: samarbeid med Russland på 90-tallet og tidlig 2000-tallet, invasjonen av Georgia i 2008 og annekteringen av Krim-halvøya i 2014. Hver av periodene vil drøfte NATOs tilnærming til nordområdene, for så å oppsummere denne i en delkonklusjon.

4.1. 1999-2008

Starten på 2000-tallet er fortsatt preget av kjølvannet etter den kalde krigen: på 90-tallet fatter Russland politiske vedtak for å skape vennligere relasjoner med NATO og Vesten. For NATO betyr dette at alliansen blir nødt til å reevaluere aktivitetene i nordområdene. Faren for verdenskrig og trusselen om at sovjetiske atomubåter skal prøve å bryte ut i Atlanteren forsvinner med Sovjetunionens fall. Dette fører til at alliansen må revurdere hvorfor en tilstedeværelse i nordområdene skal opprettholdes (Foxall, 2021, s. 3).

Arktis minkende viktighet fremheves i erklæringene fra toppmøtene i perioden: Arktis og nordområdene er ikke nevnt i det hele tatt, og fokuset dreier seg mot etterdønningene fra krigene på Balkan, blant annet konklusjonen på SFOR i Bosnia i 2004 og videreføringen av KFOR og ISAF-tilstedeværelsen i Afghanistan (NATO, 2004).

Ettersom den russiske tilstedeværelsen i nordområdene reduseres i perioden, fremmer ikke-militære samarbeidsorganisasjoner ideen om et fredelig Arktis. (Foxall, 2021, s. 3).

Organisasjoner som Barents Regional Council og det Arktiske råd viderefører tanken om at Arktis kan være en region uten et tungt militært fotavtrykk. Interessen for Arktis og nordområdene handler i større grad om effektene av klimaendringene og muligheten for å ta i bruk flere av naturressursene i området:

Despite growing interest around climate change and its effects on the ability to extract resources in the Arctic emerged in the early 2000s, NATO remained unconvinced about the region's relevance to Euro-Atlantic security. (Foxall, 2021, s. 4)

Til tross for lav interesse blant NATO-landene fortsetter USA å opprettholde baser i nord, blant annet på Thule luftstasjon på Grønland og i Keflavik på Island. Øvelsesaktiviteten i nord fortsetter også, dog på et mye lavere nivå enn under den kalde krigen. Dette reflekterer igjen NATOs lave fokus på nordområdene (Foxall, 2021, s. 3.)

Tallgrunnlaget for NATO-øvelsene i nordområdene viser at NATO allikevel opprettholder en viss øvelsesaktivitet på starten av 2000-tallet. I øvingsmålene fra «Joint Winter» og «Strong Resolve» i perioden 2000-2002 ser vi at en artikkel 5-situasjon fortsatt er det primære fokuset. (Tveiten, 2016, s. 59-60). Dette fokuset hadde også storøvelsen «Strong Resolve» i 2002, som inkluderte mer enn 20 000 soldater, og kan tale for at NATO fortsatt anser Arktis som viktig.

Dette endrer seg etter 11. september 2001. NATOs fokus dreier seg mer mot Afghanistan, og senere også Irak, som en del av krigen mot terror. “Contributing to peace and stability in Afghanistan is NATO’s key priority” står det i erklæringen fra NATO-toppmøtet i Istanbul (NATO, 2004). I tråd med den økte terrortrusselen dreier også NATOs øvingsmål i nordområdene fra en artikkel 5-situasjon, til øvelse på krisehåndtering i nord. Dette kommer som følge av de arktiske statenes ønske om mer politisk samarbeid med Russland (Depledge, 2020, s. 80-81).

Denne endrede tilnærmingen gjenspeiles i øvelse Joint Winter 2004, der øvingsmålet er trening av NATOs NRF-konsept. Dette innebærer en hurtig innsetting av hær-, sjø- og luftstyrker i respons til en oppstått krise. Fokuset på NRF og viktigheten av å hurtig kunne respondere på kriser preger øvelse Joint Winter i 2004 og 2005, samt Cold Response i 2006 og 2007 (Tveiten, 2016, s. 59-60).

Det er i løpet av denne perioden arktiske land som Canada begynner å argumentere for en lavere tilstedeværelse av allierte soldater i nord. «The view from Ottawa was that an Alliance presence was more likely to undermine the progress that the Arctic states, including Russia, had made in regional cooperation.” (Depledge, 2020, s. 81). Også Norge søker et nærmere samarbeid med Russland for å sikre forutsigbarhet i sikkerhetspolitikken i nordområdene (Utenriksdepartementet, 2012, s. 19). Etersom USA i stor grad er opptatt med Afghanistan og Irak blir det landene som grenser mot nordområdene som i stor grad former NATOs tilnærming til regionen.

4.1.1. Delkonklusjon

NATOs tilnærming til nordområdene i perioden er i stor grad preget av slutten på den kalde krigen. Med en lavere trussel om atomkrig og et mer samarbeidsvillig Russland er det ikke lenger like viktig å trene på å respondere på en artikkel 5-situasjon i nordområdene. Øvingsaktiviteten i regionen opprettholdes, men ikke på like høyt nivå som under den kalde krigen. Landene i Arktis tar større ansvar for hvordan alliansen tilnærmer seg regionen, og Norge opprettholder en politikk basert på beroligelse og avskrekkelse. Her ivaretas beroligelsesaspektet av tett samarbeid med Russland i ikke-militære organisasjoner i den hensikt å skape forutsigbarhet. Avskrekkelsesaspektet videreføres i øvingsaktiviteten i nord, spesielt gjennom Joint Winter og Cold Response øvelsene. Her trener NATO på hurtig innsetting av NRF som svar på en oppstått krise i nordområdene.

4.2. 2008-2013

NATO begynner i 2008 å dreie oppmerksomheten mot nordområdene, men fokuset er i stor grad på «soft security». De arktiske nasjonene mente NATO var feil forum å adressere «softer issues», fordi de mente dette ville skape høyere spenninger med Russland (Foxall, 2021, s. 4). Fremst i denne debatten var Canada og Russland som vil holde fredsarbeidet mellom de arktiske nasjonene.

For å håndtere denne debatten anbefaler generalsekretær Jaap de Hoop Scheffer at NATO danner et eget fora. Dette fører til dannelsen av det Arktiske råd, der de arktiske nasjonene kan håndtere politiske og regionale problemer som dukker opp selv (Foxall, 2021, s. 4).

Fra 2009 diskuterer NATO-toppmøtene mulighetene for å økt budsjettering og mer økt tilstedeværelse i hele alliansens virkeområde, hvilket ender i det nye strategiske konseptet som publiseres i 2010. (NATO, 2010). Likevel er det fortsatt en debatt mellom de Arktiske nasjonene om hvilken grad NATO skal ta del i den Arktiske politikken. På den ene siden jobber Norge hardt for å trene NATO-styrker i nordområdene gjennom årlige øvelser. Canada fortsetter derimot å kjempe for å minske NATOs tilstedeværelse i Arktis og nordområdene. I 2010 fikk den Canadiske gjennomslag for å fjerne mesteparten av referansene til Arktis i det strategiske konseptet publisert i 2010 (Foxall, 2021, s. 4).

Deltagerstatistikk fra Cold Response øvelsene 2007 – 2010 viser at Canada kan ha fått gjennomslag. Som vist i grafen i pkt. 3.3 er det en tydelig fall i deltakelse på øvelsene i 2007 til 2010. Dette gjenspeiler hvordan perioden var preget av at Canada og Russland

jobber hardt for å minske NATO tilnærming til Arktis og nordområdene, i den hensikt å senke spenningene i regionen. Det fortsetter å være militær NATO aktivitet i form av øvelser arrangert av både Canada og Norge, men den politiske «soft defense» blir mer overlatt til de Arktiske nasjonene. (Depledge, 2020, s. 81).

Videre begynner USA og NATO å nå et metningspunkt på operasjonene i Midtøsten, hvor det nå virker som aktivitetene roer seg ned (NATO, 2012). NATO begynner å ta mer i bruk det allerede etablerte strategiske konseptet fra 2010, og svarer Russlands økende aggresjon med egen aktivitet. Samtidig fortsetter Norge å argumentere for et fornyet fokus på nordområdene:

“In NATO, Norway has promoted a renewed focus on the Alliance’s core areas—including those in the north—based on long experience that a clear security policy creates stability and predictability for all parties (Smith-Windsor, 2013, s. 5).

Duncan Depledge argumenterer for at NATO fra 2009 har en «over the horizon» tilnærming til nordområdene. Hensikten med denne tilnærmingen er å unngå indre spenninger i alliansen. Depledge argumenterer for at denne tilnærmingen kan ha vært riktig, på bakgrunn av at de arktiske landene i perioden 2009-2013 inngikk flere avtaler og søkte tettere samarbeid seg imellom (Depledge, 2020, s. 83). Han argumenterer for at dette kanskje er årsaken til at NATOs generalsekretær, Anders Fogh Rasmussen i 2013 uttaler: “At this present time, NATO has no intention of raising its presence and activities in the High North.”.

Til tross for dette tettere samarbeidet i Arktis skjer det nesten en dobling av antall deltagende styrker på Cold Response i 2012. Dette samspeiler med øvingsmålene for Cold Response 2014. Her er fokuset igjen på høyintensitetskrigføring og terrortrussler under kaldtværsoperasjoner (Smith-Windsor, 2013, s. 5).

4.2.1. Delkonklusjon

Perioden 2008 til 2013 er sterkt preget av USAs fokus på Midtøsten. NATO overlater i stor grad politikken og situasjonen i Arktis til de arktiske nasjonene, og adopterer en «over horisonten»-tilnærming til regionen. Russland starter i perioden en mer aggressiv utenrikspolitikk, men NATO anser ikke dette alvorlig nok til å øke tilstedeværelse i nordområdene, til tross for norsk og islandsk press. Starten av perioden markerer også et

fall i antall deltakere på NATOs vinterøvelser i Norge. Samtidig fokuserer øvelsene mer på terror- og krisebekjemping. Dette står i tråd med NATOs erklæringer om å bekjempe den globale terrortrusselen, men strider mot alliansens vedtak om mer aktivitet i hele NATOs ansvarsområde.

4.3. 2014-2023

Den russiske annekteringen av Krim i 2014 endret drastisk NATOs oppfatning av hvilken rolle alliansen hadde i Arktis. Foxall skriver i sin artikkel at samtlige fora for militært samarbeid i regionen gikk i oppløsning over natten. (Foxall, 2021, s. 4). Annekteringen av Krim i 2014 fikk også moderniseringen av Russlands arktiske militærstyrker, som hadde pågått i årevis før dette, til å fremstå i et nytt lys (Foxall, 2021, s. 1). På toppmøtet i 2014 er NATO tydelige på at de fordømmer Russlands handlinger på det sterkeste, og det fremkommer av 2014-erklæringen at Russland og Øst-Europa blir alliansens geopolitiske fokusområde fremover (NATO, 2014). Ifølge Depledge er det fortsatt en “over horisonten” tilnærming som preger alliansens forhold til nordområdene (Depledge, 2020, s. 90).

Lindgren og Græger mener at NATO i perioden trolig ikke hadde noen ambisjoner om å øke sin tilstedeværelse i nordområdene i fredstid, og skriver videre at NATO “[...] instead encourages the continuation of the cooperation between all of the Arctic states.” (Lindgren & Græger, 2017, s. 110).

Delvis som en konsekvens av annekteringen av Krim og NATOs påfølgende geopolitiske fokus i Øst-Europa har GIUK-gapet igjen blitt strategisk viktig for både NATO og Russland:

The GIUK Gap is increasingly being seen as a new center for conflict between NATO and Russia due to the strategic importance of the region for European security, and as Arctic Sea ice continues to melt and the Arctic becomes more traversable, its importance will only increase. (Foxall, 2021, s. 4)

Russland vurderer også området som en kritisk del av Bastionsforsvaret, både militært og økonomisk:

Because the Arctic remains central to Russia’s economic development and national interest and given that key assets of Russia’s second-strike nuclear capability are

located on the Kola Peninsula, the Arctic is existentially important to the Kremlin's security calculations (Conley & Arts, 2023).

Viktigheten av GIUK-gapet understøttes også av Russlands økende ubåttaktivitet i området og NATOs regelmessige øvingsaktivitet i regionen, særlig gjennom alliansens anti-ubåt øvelser som Dynamic Mongoose (Foxall, 2021, s. 5).

I 2017 uttaler NATOs visegeneralsekretær Rose Gottemoeller at NATO ser på muligheter for å øke aktiviteten sin i regionen innenfor visse områder. Dette gjelder blant annet alliansens militære tilstedeværelse. De arktiske nasjonene har frem til nå vært splittet om hvor mye NATO skal involvere seg i nordområdene. På en side har Norge over lengre tid vært en pådriver for en økt NATO tilstedeværelse. "NATO is the cornerstone in Norwegian deterrence, and Norway has been the most eager member in NATO for proactive Arctic defence" skriver sjefen for Luftforsvaret, Rolf Folland I 2021 (Folland, 2021). Canada har på den andre siden avvist at NATO har en rolle i nordområdene (Foxall, 2021, s. 6).

I 2017 skjer det en betydelig endring i kanadisk forsvarspolitik. Trudeau-regjeringen uttrykte, i motsetning til den tidligere Harper-regjeringen, et klart ønske om å øke NATOs tilstedeværelse i Arktis. Videre opprettes i 2017 JFC Norfolk, som har til hensikt å;

[...] focus on protecting the transatlantic lines of communication, and a Joint Support and Enabling Command in Germany to ensure freedom of operation and sustainment in the rear area in support of the rapid movement of troops and equipment into, across, and from Europe. (NATO, 2018)

Depledge beskriver opprettelsen av JFC Norfolk som en endring i NATOs holdning. "The creation of JFC Norfolk to increase readiness across the Atlantic and High North signaled a significant shift in NATO's posture" (Depledge, 2020, s. 87).

I 2018 ble øvelse Trident Juncture avholdt i Norge, der NATO trente på å forsvare og forsterke Norge i en militær krise, hvor den fiktive fienden var en tydelig analogi for Russland (Foxall, 2021, s. 5). Depledge skriver også at denne øvelsen kan hinte til at NATO allerede har gått bort ifra «over horisonten» tilnærmingen som alliansen tidligere hadde;

There is some evidence to suggest that NATO may already be abandoning any 'over-the-horizon' approach to the Arctic. In 2018, the massive Exercise Trident

Juncture, which focused explicitly on practicing the ability to reinforce Norway during a military crisis, included High North elements (Depledge, 2020, s. 87).

Han skriver videre at rivaliseringen mellom Russland, Kina og USA i Arktis har lagt press på alliansen til å finne en ny strategisk tilnærming som normaliserer NATOs tilstedeværelse i regionen. (Depledge, 2020, s. 89).

I 2019 erkjenner generalsekretær Jens Stoltenberg regionens betydning for alliansen, og at denne bare kom til å øke fremover. I 2020 signaliserer han at NATO er villig til å diskutere sin rolle i regionen. (Foxall, 2021, s. 4). I 2021 begynte USA å interessere seg mer i regionen og inngikk en samarbeidsavtale med Norge en oppbygging av militær infrastruktur på Rygge, Sola og Evenes flyplass, samt Ramsund orlogsstasjon. (Kochis, 2021, s. 2)

Både i 2022 og i 2024 var det betydelig økt deltagelse på vinterøvelsene i nordområdene (Pkt. 2.9). Med unntak av Trident Juncture i 2018 var Cold Response 2022 den største øvelsen som ble holdt i perioden. Vi må tilbake til Joint Winter i 2002 for å finne tilsvarende deltagelse på storøvelser. Som følge av Russlands invasjon av Ukraina har Russlands landmilitære styrker i nordområdene blitt kraftig redusert. Conley og Arts mener at til tross for dette fortsetter regionen å være av strategisk viktighet for Russland. "Despite their preoccupation with Ukraine, the Kremlin and its military leadership remain focused on the Arctic region, and its military capabilities there continue to pose a challenge to NATO" (Conley & Arts, 2023, s. 3). Solvang og Wegge skriver at den reduserte landmilitære tilstedeværelse i nord vil kunne påvirke maktbalansen i regionen i favør av NATO.

«Det er sannsynlig at tapene til Nordflåtens landstyrker vil bety en endring i den landmilitære maktbalansen på Nordkalotten i alliert favør som Russland ikke vil være i stand til å rette opp i nærmeste fremtid» (Solvang & Wegge, 2023, s. 33).

4.3.1. Delkonklusjon

Den russiske annekteringen av Krim i 2014 førte til en drastisk endring i NATOs oppfatning av sin rolle i Arktis og oppløsningen av militære samarbeidsfora i regionen. Diskusjonen om NATOs rolle i nordområdene har frem til nå vært splittet blant medlemslandene, men de arktiske medlemsnasjonene blir i løpet av perioden forent om å

støtte en økende NATO tilstedeværelse i nord. Dette har manifestert seg blant annet i form av JFC Norfolk og øvelsen Trident Juncture i 2018, samt en økning i deltagelse på senere storøvelser som Cold Response og Nordic Response. Rivaliseringen mellom Russland, Kina og USA i Arktis har presset NATO til å revurdere sin strategiske tilnærming i regionen, og NATO har nå beveget seg vekk fra en "over horisonten"-tilnærming. Russlands landstyrker i regionen har blitt redusert som følge av krigen i Ukraina, men Arktis fortsetter å være av strategisk betydning for både Russland og NATO. Denne utviklingen kan påvirke maktbalansen i nordområdene til fordel for NATO på grunn av Russlands reduserte landmilitær tilstedeværelse.

5. Avslutning

5.1. Konklusjon

Hensikten med denne oppgaven har vært å undersøke om det har vært en endring i NATOs tilnærming til nordområdene i løpet av de siste 24 årene. For å belyse den overordnede problemstillingen «*Hvordan har NATOs tilnærming til nordområdene utviklet seg siden 1999 til 2023, sett opp mot den globale sikkerhetspolitiske situasjonen i perioden*» har vi benyttet en tradisjonell litteraturoversikt. Dette, kombinert med en kvalitativ gjennomgang av erklæringene fra NATO-toppmøtene og data fra NATO-øvelsene i nordområdene fra perioden vi har undersøkt har gitt oss gjort oss i stand til å komme til følgende konklusjoner:

Begynnelsen på perioden 1999-2023 er preget av et ønske om lave spenninger og samarbeid mellom NATO og Russland. Dette fører til et lavere fokus på Arktis fra NATOs side, og mye av NATOs tilnærming på starten av 2000-tallet er preget av de arktiske landenes ønske om samarbeid. Mot starten av 2010-tallet begynner Norge å tale for et mer aktivt NATO i Arktis, men dette når ikke gjennom i NATO, der Canada kjemper for å holde Arktis utenfor NATOs påvirkning. Som følge av dette blir ikke Arktis nevnt i erklæringene fra NATO-toppmøtene, og får heller ingen stor del i NATOs strategic concept i 2010. Kombinasjonen av Canadas kamp for å unngå at NATO blader seg inn i såkalte «soft issues» i Arktis og USAs fokus på kampen mot terror drar hele NATO vekk fra nordområdene. Dette fører til en stor nedgang i tilstedeværelse og aktivitet.

Fra 2012 starter en opptrapping i øvingsaktivitet i nordområdene, og etter annekteringen av Krim i 2014 begynner NATO i stor grad å se bort fra et strategisk samarbeid med Russland.

Dette fører til en gradvis opptrapping av alliert tilstedeværelse i Arktis, blant annet gjennom øvelse *Trident Juncture* og opprettelsen av JFC Norfolk i 2018. En ny rivalisering mellom Kina, Russland og USA i Arktis fører også til at alliansen gradvis får en mer aktiv tilnærming til regionen.

Som følge av den russiske invasjonen av Ukraina blir NATOs tilnærming til Arktis enda mer aktiv. Finland og Sverige søker i 2022 sammen medlemskap i NATO, og i 2023 innvilges den Finske søknaden, hvilket tilfører NATO enda et medlemsland med nærhet til Arktis.

Selv om det er utenfor problemstillingen bemerkes det at Sverige, etter en lang søknadsprosess, ble innvilget medlemskap i 2024. Dette vil igjen føre til at Arktis får en større tyngde i alliansen.

5.2. Forslag til videre forskning

Vi har vist at NATO i perioden 1999-2023 har hatt en gradvis mer aktiv tilnærming til Arktis. Som følge av at Norge, Sverige og Finland vil havne under forskjellige joint force commands (JFC) kan en interessant videre problemstilling være «Hvordan vil det nordiske forsvarssamarbeidet påvirkes av at Norge ligger under JFC Norfolk og Finland og Sverige ligger under JFC Brunsum». Dette vil kunne belyse hvorvidt mangelen på enhetskommando vil påvirke det nordiske forsvarssamarbeidet.

Vi har også funnet at klimaendringer er blant årsakene til at stormaktene nå anser Arktis som viktigere, men i liten grad sett på Kinas rolle i dette. En annen interessant problemstilling å utforske kan derfor være: «Hvordan påvirker klimaendringene den sikkerhetspolitiske situasjonen i Arktis sett opp mot Kina».

5.3. Refleksjon rundt egen forskning

Arbeidet med denne oppgaven har bevisstgjort viktigheten av å ikke la tidligere antagelser prege forskningsarbeidet. Vi gikk inn i forskningsarbeidet med forståelsen om at NATO hadde hatt en svært aktiv tilnærming til Arktis i hele perioden. Denne forforståelsen preget det tidlige arbeidet, frem til vi fikk påpekning fra veileder rundt farene ved å forhåndskonkludere før en har funnet fakta.

Som ledere innenfor den militære profesjon er farene ved forforståelse viktig å reflektere rundt. Forforståelse kan i verste fall føre til at planer lages på bakgrunn av en feilaktig situasjonsforståelse. Dette kan føre til tap av liv, og synliggjør viktigheten av å alltid være kritisk til egen forforståelse og funnene en gjør. Forskningsarbeidet har hjulpet med å se farene ved forforståelse og mangel på kritisk vurdering, og dette vil vi ta med oss inn i arbeidet som fremtidige militære ledere.

6. Referanser

- Allied Command Transformation. (2024, Mars 25). *NATO summits*. Hentet fra NATO - Allied Command Transformation: <https://www.act.nato.int/activities/nato-summit/>
- Conley, H. A., & Arts, S. (2023, Juli 5). NATO's Policy and Posture in the Arctic. Hentet Mars 16, 2024 fra <https://www.gmfus.org/sites/default/files/2023-07/Policy%20and%20Posture%20in%20the%20Arctic%20%28UPDATED%29.pdf>
- Dakhlallah, F. (2021, Januar 28). *Twitter Post*. Hentet Mars 20, 2024 fra <https://twitter.com/NATOpress/status/1354795134441951234>
- Depledge, D. (2020, september). NATO and the Arctic: The need for a new approach. Hentet mars 23, 2024 fra <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/03071847.2020.1865831?needAccess=true>
- Folland, R. (2021, november 08). Arctic Security: Deterrence and Détente in the High North. *Stratagem*. Hentet fra <https://www.stratagem.no/arctic-security-deterrence-and-detente-in-the-high-north/>
- Forsvaret. (2015, April 7). Mannskapsrapporten 2014-2015. 14.
- Forsvarets mediesenter. (2016). Husstandsfolder Cold Response 2016. *VI ØVER FOR DIN SIKKERHET*.
- Foxall, M. (2021, August 3). Is the Arctic Still a Forgotten Flank? Examining NATO Engagement in the Arctic. Hentet Mars 13, 2024 fra <https://www.naadsn.ca/wp-content/uploads/2021/08/Foxall-policy-primer-August-2021.pdf>
- German Marshall Fund. (2024, mars 30). *Our People*. Hentet fra German Marshall Fund of the United States: <https://www.gmfus.org/our-people>
- Grønmo, S., Dahlum, S., & Svartdal, F. (2024, februar 14). *Validitet*. Hentet fra Store norske leksikon: https://snl.no/validitet?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwk6SwBhDPArisAJ59GwezvdiRcCjiM1Y7xEb4i5SZ11hT-Yr5d4tph-Onhb1IQOz--Oy89kaAq7hEALw_wcB
- Johansson, E. (2002). NATO Final report 2000-2002. Hentet Mars 20, 2024 fra <https://www.nato.int/acad/fellow/99-01/johansson.pdf>
- Knapskog, A. H. (2016, Februar 24). STATEMENT BY THE DELEGATION OF NORWAY. Hentet April 3, 2024 fra

- <https://www.norway.no/contentassets/a220f46597cc4ccba5a49a30700b3046/02-24-fsc-norway-cold-response-16.pdf>
- Kochis, L. C. (2021, Juni 10). NATO Summit 2021: The Arctic Can No Longer Be an Afterthought. Hentet mars 2024 fra <https://www.heritage.org/sites/default/files/2021-06/IB6086.pdf>
- Krogh, T. (2003). *Historie, forståelse og fortolkning 4. utgave*. Gyldendal akademisk.
- Lamazhapov, E., Stensdal, I., & Heggelund, G. (2023, november 14). *China's Polar Silk Road: Long Game or Failed Strategy?* Hentet fra The Arctic Institute: <https://www.thearcticinstitute.org/china-polar-silk-road-long-game-failed-strategy/>
- Langridge, D. (2006). *Psykologisk forskningsmetode*. Tapir akademisk forlag.
- Leigh, I., & Wegge, N. (2019). *Intellegence oversight in the Twenty-first Century: Accountability in a Changing World*. Routledge. Hentet fra <https://web.p.ebscohost.com/ehost/detail?sid=5be134de-3968-4af1-91bc-4f947e73e825@redis&vid=12&format=EB&rid=2#AN=1875727&db=nlebk>
- Lindgren, W. Y., & Græger, N. (2017). The Challenges and Dynamics of Alliance Policies: Norway and the High North. I M. Wesley, *Global Allies: Comparing US alliances in the 21st Century* (ss. 91-113). Anu Press. Hentet fra https://www.jstor.org/stable/pdf/j.ctt1sq5twz.10.pdf?refreqid=excelsior%3A9d7d9a3583e12b33b848b22e5027b13b&ab_segments=&origin=&initiator=&acceptTC=1
- NATO. (1999, April 24). 'An Alliance for the 21st Century'. *NATO summits*. Hentet Mars 16, 2024 fra https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_27440.htm
- NATO. (2002, November 21). Prague Summit Declaration. *NATO summits*. Hentet Mars 16, 2024 fra https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_19552.htm
- NATO. (2004, Juni 28). Istanbul Summit Communiqué. *NATO summits*. Hentet Mars 16, 2024 fra https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_21023.htm
- NATO. (2006, November 26). Riga Summit Declaration. *NATO Summits*. Hentet Mars 16, 2024 fra https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_37920.htm
- NATO. (2008, April 3). Bucharest Summit Declaration. Hentet Mars 17, 2024 fra https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_8443.htm
- NATO. (2010, november 20). *Lisbon Summit Declaration*. Hentet fra NATO: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_68828.htm
- NATO. (2012, mai 20). *Chicago Summit Declaration*. Hentet fra NATO: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_87593.htm
- NATO. (2014, September 5). *Wales Summit Declaration*. Hentet fra NATO: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm
- NATO. (2016, juli 9). *Warsaw Summit Communique*. Hentet fra NATO: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm#russia
- NATO. (2018, Juli 11). Brussels Summit Declaration. *NATO Summits*. Hentet Mars 23, 2024 fra https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156624.htm

- NATO. (2018b, oktober 29). Trident Juncture 2018. Hentet 2024 fra <https://www.nato.int/cps/en/natohq/157833.htm>
- NATO. (2019, Desember 4). London Declaration. Hentet Mars 16, 2024 fra https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_171584.htm
- NATO. (2021, Juni 14). Brussel summit Communique. Hentet mars 16, 2024 fra https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_185000.htm
- NATO. (2022, mars 07). Exercise Cold Response 2022 - NATO and partner forces face the freeze in Norway. Hentet mars 17, 2024 fra https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_192351.htm#:~:text=Cold%20Response%202022%20is%20a,the%20air%20and%20at%20sea.
- NATO. (2022, Mars 7). Exercise Cold Response 2022 – NATO and partner forces face the freeze in Norway. Hentet April 3, 2024 fra https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_192351.htm
- NATO. (2022, juni 29). Madrid summit declaration. Hentet mars 17, 2024 fra https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_196951.htm
- NATO. (2023, desember 8). *NATO's military presence in the east of the Alliance*. Hentet fra NATO: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm
- NATO. (2023b, juli 11). Vilnius Summit Communique. Hentet 03 18, 2024 fra https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217320.htm?selectedLocale=en
- NATO. (2024b). *Alliance Concept for Cold Weather Operations*. CoE - CWO.
- NATO. (u.d.). *NATO SUMMITS*. Hentet Mars 23, 2024 fra NATO: <https://www.act.nato.int/activities/nato-summit/>
- NTNU. (2024, mars 26). *Struktur i en litteraturstudie*. Hentet fra NTNU: <https://i.ntnu.no/struktur-i-en-litteraturstudie>
- O'Dwyer, G. (2013, mai 30). *NATO rejects Direct Arctic Presence*. Hentet fra Atlantic Council: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/natosource/nato-rejects-direct-arctic-presence/>
- Oxford University Press. (u.d.). *GIUK gap*. Hentet Mars 26, 2024 fra Oxford Reference: <https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/oi/authority.20110810105003542>
- Smith-Windsor, B. A. (2013). *Putting the 'N' back in NATO: A High North policy framework for the Atlantic Alliance?* NATO Defence College.
- Solvang, Ø., & Wegge, N. (2023). Hvordan skal Nord-Norge forsvares? En analyse av landmakten på NATOs nordflanke. I N. Wegge, *Sikkerhetspolitikk og militærmakt i Arktis* (ss. 15-37). Cappelen Damm akademisk.
- Strategic Comments. (2019, Oktober 24). The GIUK Gap's strategic significance. *Strategic Comments, Volume 25, Issue 8*, ss. i-iii. Hentet Mars 20, 2024 fra <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13567888.2019.1684626>
- Strauss, L., & Wegge, N. (2024). *Defending NATO's Northern Flank : Power Projection and Military Operations*. Hentet mars 24, 2024 fra <https://web.p.ebscohost.com/ehost/ebookviewer/ebook/bmxlymtfXzM2ODgzNDdfX0FOO?sid=55c11334-008b-4a20-ae6b-b427dba1b574@redis&vid=2&format=EB&rid=1>

- Strømme, H. (2021, september 17). *Kunnskapsbasert praksis.no*. Hentet fra Helsebiblioteket:
<https://www.helsebiblioteket.no/innhold/artikler/kunnskapsbasert-praksis/kunnskapsbasertpraksis.no#3litteratursok>
- Staalesen, A. (2020, Mars 2). Freezing cold as 16,000 NATO soldiers kickstart Arctic war game. Hentet April 3, 2024 fra <https://thebarentsobserver.com/en/security/2020/03/freezing-cold-16000-nato-soldiers-kickstart-arctic-war-game>
- Tveiten, I. (2016, Desember). Allierte forsterkninger og øvelser i Norge 2000-2014. Hentet mars 26, 2024 fra https://fhs.brage.unit.no/fhs-xmlui/bitstream/handle/11250/2430827/OF_3_2016_netttet_Tveiten.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- UIO - Medisinsk fakultet. (2024, februar 1). *Litteraturstudie*. Hentet fra Retningslinjer for prosjektoppgaven:
<https://www.uio.no/studier/emner/medisin/med/MED5095/retningslinjer-prosjektoppgaven/litteraturstudier.pdf>
- Utenriksdepartementet. (2012). *The High North - Vision and Strategies*. Regjeringen.
- Wegge, N. (2023). Introduksjon. I N. Wegge, *Sikkerhetspolitikk og militærmakt i Arktis* (ss. 9-14). Cappelen Damm akademisk.
- White, D. P. (2021, Januar 28). *Twitter Post*. Hentet Mars 20, 2024 fra <https://twitter.com/dylanpwhite/status/1354810046022991878>